

1129.

Na osnovu člana 10 i člana 12 stav 4 Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list RCG”, broj 28/06 i „Službeni list CG”, broj 28/11), Ministarstvo poljoprivrede i ruralnog razvoja donijelo je

**AKCIONI PLAN
ZA ERADIKACIJU I SUZBIJANJE
CRVENOG SURLAŠA PALMI - *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver)
(novembar 2012 do novembar 2015)**

UVOD I CILJ

Cilj akcionog plana za eradikaciju i suzbijanje crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) je iskorjenjivanje i suzbijanje crvenog surlaša palmi - *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver).

Prisustvo ovog štetnog organizma potvrđeno je od strane Entomološke laboratorije na dan 25. oktobra 2012. godine, na dvije palme u području kompleksa hotela Lido, Ulcinj.

Dana 26. oktobra 2012. godine objavljen je prvi nalaz *Rhynchophorus ferrugineus* odnosno crvenog surlaša palmi koji izaziva velika oštećenja na palmama, od strane Fitosanitarne uprave i određene granice obilježenog područja.

NADLEŽNI ORGAN

Fitosanitarna uprava je organ uprave odgovoran za zdravstvenu zaštitu bilja u Crnoj Gori u skladu sa članom 5 Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list RCG”, broj 28/06 i „Službeni list CG”, broj 28/11).

STANJE U CRNOJ GORI

Informacije o obilježenom području

Fitosanitarna uprava je na osnovu čl. 10 i 12 Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja („Službeni list RCG”, broj 28/06 i „Službeni list CG”, broj 28/11) i člana 6 Pravilnika o fitosanitarnim mjerama za sprječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) („Službeni list CG” broj 54/12) donijela Rješenje br. 060-320/12-0101-3024 od 26. oktobra 2012. godine o obilježenom području na kojem je prvi put utvrđeno prisustvo *Rhynchophorus ferrugineus*.

Obilježeno područje se sastoji od zaraženog područja i sigurnosnog područja:

I. ZARAŽENO PODRUČJE

- **Granice** su na površini kompleksa hotela Lido (Ulcinj), poluprečnika 200m (sjeverna geografska širina 41°54'43.12", istočna geografska dužina 19°14'31.85") i obuhvata površinu od 125.600m² ($r^2\pi$), unutar koje je kompletna površina kompleksa hotela Lido od 97.000m² (podaci vlasnika):
- **Vrste i broj palmi (starost, veličina, i sl.)** (podaci vlasnika):
 - ***Wachingtonia robusta*** – 3kom – 12m;
 - ***Phoenix canariensis*** – 1kom – 8m; 5kom - 7m; 8kom - 6m; 3kom - 5m; 4kom - 4m; 5kom - 3m;
 - ***Chamaerops excelsa*** – 2kom - 7m; 5kom - 6m; 2kom - 5m; 7kom - 4m; 11kom - 3m; 2kom - 2m; 1kom - 1m.

Palme su starosti između 30 i 40 godina, a ukupan broj je 59. Od ukupnog broja palmi osam je sa simptomima koji ukazuju na prisustvo štetnog organizma i dodatno još dvije palme su potpuno suve.

Na dvije palme sa simptomima, 25. oktobra 2012. godine je laboratorijski potvrđeno prisustvo štetnog organizma. Dvije suve palme i jedna sa izrazito

izraženim simptomima su uništene 31. oktobra 2012. godine. Istovremeno je naloženo tretiranje insekticidima (Rješenje broj UP-I-060-320/12-0303-7-320 od 31. oktobra 2012. godine).

- **Subjekti**

1. Hotelski kompleks Lido, Ulcinj

Postupanje po Rješenju broj UP-I-060-320/12-0303-7-320 od 31. oktobra 2012. godine.

2. Hotelski kompleks Ulcinjska rivijera, hotel Olimpik, Ulcinj

Postupanje po Rješenju broj UP-I-060-320/12-0303-7-3 od 31. oktobra 2012. godine.

3. Držaoci bilja

Držaoci osjetljivog bilja (palmi) dužni su:

- da vrše vizuelne preglede osjetljivog bilja (palmi) i da u slučaju sumnje na prisustvo štetnog organizma, a naročito tokom rezidbe, odmah obavijeste Fitosanitarnu upravu i/ili fitosanitarnu inspekciju. Kontakt: +382 20 621 111; fitosanitarnaupravacg@t-com.me;
- da za vršenje zdravstvenih pregleda osjetljivog bilja (palmi) od strane odgovornih i/ili ovlašćenih lica i fitosanitarne inspekcije obezbijede sve potrebne uslove.

- **Fitosanitarne mjere**

Odgovorna lica, ovlašćena lica i fitosanitarna inspekcija sprovode propisane fitosanitarne mjere u skladu sa Pravilnikom o fitosanitarnim mjerama za spriječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) ("Službeni list CG", broj 54/12):

UNIŠTAVANJE

Fitosanitarna inspekcija je rješenjem br. UP-I-060/12-0303-7-320 od 31. oktobar 2012. godine kompleksu hotela Lido naredila uništavanje tri palme sa simptomima prisustva štetnog organizma, a na dvije palme je prethodno laboratorijski potvrđeno prisustvo štetnog organizma. Takođe, preostalih sedam palmi sa simptomima prisustva štetnog organizma biće uništene.

Tehnička uputstva za uništavanje

Uništavanje palmi sa prisustvom štetnog organizma potrebno je odraditi na način da se rizik od širenja štetnog organizma svede na najmanju moguću mjeru:

- ispod palme postaviti foliju u površini koja je dva puta veća od površine krošnje palme;

- rezati listove palmi u osnovi (najstariji) i izvršiti zdravstveni pregled svakog odrezanog lista;
- nakon odstranjivanja listova ostatak debla odmah hemijski istretirati i vrh obaviti folijom kako bi se spriječilo eventualno širenje štetnog organizma;
- deblo sjeći na što je moguće kraće dijelove (max 20cm), sve dok se zdravstvenim pregledom na presjeku debla ne utvrdi da nema znakova prisustva štetnog organizma;
- ukoliko meterološki uslovi ne dozvoljavaju sječenje debla odmah ostaviti ga folijom obavijenog vrha i nastaviti sa uništavanjem kada to uslovi dozvole;
- odrezane listove i druge djelove palme odmah hemijski tretirati kupanjem insekticidima (aktivne materije: dimetoat, hlorpirifos, neonikotinoidi);
- pregledane listove isjeći na manje dijelove, a zatim ih uništiti na bezbjedan način upotrebom plamena;
 - uništavanje na otvorenom prostoru na betonskoj podlozi ili
 - u kontejnerima koji mogu da izdrže visoku temperaturu;
- pregledani listovi i drugi djelovi palme se mogu uništiti i mljevenjem u mašinama za pilotinu i nakon čega se bezbjedno uklanjaju;
- nakon završenog postupka uništavanja foliju detaljno pregledati kako bi se uvjerali da nema ni štetnog organizma ni djelova palmi;
- deblo palme, koje je preostalo nakon uništavanja djelova sa simptomima, obavezno odmah hemijski tretirati insekticidima (aktivne materije: dimetoat, hlorpirifos, neonikotinoidi) i premazati kalemarskim voskom zbog mogućnosti obnavljanja palme;
- umjesto primjene kalemarskog voska može se primijeniti tretman fungicidom (aktivna materija: mankozeb) odmah nakon rezanja i postupak ponoviti nakon sedam do 10 dana;
- larve, kokone, lukte i odrasle jedinke pronađene na mjestu uništenja sakupljaju se u staklenu ili plastičnu posudu koja se dobro zatvara i koja je napunjena 70% alkoholom (etanol), radi determinacije, prebrojavanja, mjerenja veličine, utvrđivanja stadijuma razvoja i uništavanja;
- čitav proces uništavanja sprovoditi pod nadzorom fitosanitarnog inspektora.

Zdravstveni pregled vrši ovlašćeno lice i/ili fitosanitarna inspekcija.

HEMIJSKO TRETIRANJE

Sve palme je potrebno istretirati insekticidima (aktivne materije: dimetoat, hlorpirifos, neonikotinoidi) uz poštovanje upustava za primjenu.

Tehnička uputstva za hemijsko tretiranje:

- izvodi se tretiranjem palmi, naročito lisne rozete i mladog lišća;
- upotrijebiti odgovarajuće prskalice (atomizere) koje daju jak mlaz koji dospijeva u vršne djelove lisne rozete;
- tretmane ponavljati u intervalima od 21 do 30 dana;

- tretiranje vrši lice koje je stručno osposobljeno za rukovanje i upotrebu pesticida;
- tretiranje nadgleda lice odgovorno za zdravstvenu zaštitu bilja.

BIOTEHNIČKE MJERE

Postavljanje feromonskih klopki

Ovlašćeno lice postavlja i pregleda feromonske klopke. Feromoni koji se koriste za praćenje su gregacijski odnosno privlače jedinke oba pola. Postavljanje klopki se vrši u blizini palmi, a preporučena udaljenost je oko 20m od palme koja pokazuje simptome napada. Broj klopki zavisi od broja palmi i njihovog rasporeda na terenu. Pregledi klopki se vrši u intervalima od 10 do 15 dana.

Ukoliko se u klopka pronađu: larve, kokoni, lukte i odrasle jedinke isti se stavljaju u staklenu ili plastičnu posudu koja se dobro zatvara i koja je napunjena 70% alkoholom (etanol), radi determinacije.

U hotelskom kompleksu Lido postavljene su klopke koje su pregledane od strane ovlašćenog lica. U klopka nije bilo uhvaćenih imaga.

AGROTEHNIČKE MJERE

Gajenje drugog bilja koje nije domaćin *Rhynchophorus ferrugineus* u zamjenu za osjetljivo bilje.

Održavanje osjetljivog bilja u dobrom fiziološkom i zdravstvenom stanju.

Izbjegavati orezivanje listova palmi u toku vegetacije (aktivan rast), jer rezovi privlače ženke kao mjesta za polaganje jaja, a rezidbu obavljati od sredine decembra do sredine februara.

MONITORING

Praćenje i utvrđivanje prisustva štetnog organizma vrši se u period od tri godine. Fitosanitarna uprava u sklopu Programa fitosanitarnih mjera donosi i poseban program koji podrazumijeva:

- vizuelne zdravstvene preglede osjetljivog bilja koje vrše fitosanitarni inspektori i ovlašćena lica najmanje dva puta godišnje u periodu od februara do novembra o čemu obavještavaju Fitosanitarnu upravu;
- postavljanje klopki sa feromonima u cilju hvatanja imaga štetnog organizma postavlja i kontroliše ovlašćeno lice o čemu obavještava Fitosanitarnu upravu. Obavještenje sadrži podatke o broju postavljenih klopki, lokacijama i rezultatima pregleda klopki.
- odgovorna lica Fitosanitarne uprave – Odsjek zdravstvene zaštite bilja:
 - mr Tamara Popović;
 - Gordana Fušić, dipl. inž.;
 - Maja Petrović, dipl. inž.
- odgovorna lica Uprave za inspekcijske poslove:
 - glavni fitosanitarni inspektor;
 - fitosanitarni inspektori.
- ovlašćena lica Biotehničkog fakulteta, Fitosanitarna laboratorija – entomološka laboratorija:
 - prof. dr Snježana Hrnčić, entomolog;

- dr Sanja Radonjić, entomolog.
- u sprovedenu monitoringa učestvuju držaoci bilja i Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji.

II. SIGURNOSNO PODRUČJE

- **Granice** su poluprečnika 10 km od granice zaraženog područja oivičeno: prema jugu, jugo-zapadu i zapadu prirodnom granicom Jadransko more; prema istoku i jugoistoku prirodna granica rijeka Bojana; prema sjevero-zapadu naselje Kruče; prema sjeveru naselja Gornja Klezna i Mala Gorana i prema sjevero-istoku naselje Šas i Šasko jezero.

- Vrste i broj palmi (starost, veličina i sl.)

1. Javne površine:

- JP "Komunalne djelatnosti", Ulcinj održava 316 palmi: bulevar Teuta – 105, ispred gimnazije – 57, bulevar od ambulate do kružnog toka – 85, Pristan do Mediterana – 69.

2. Rasadnici:

- Abedin Peraj, vlasnik, Bijela Gora bb, Ulcinj;
- Alilaj Hani, vlasnik, lokacija Štoj, Ulcinj,
- D.O.O. Ekoplant , Štoj, Ulcinj;
- Natura viva, naselje Kodre, Ulcinj;
- Fitofarma, bul. Skenderbeg bb, Ulcinj;
- Monte feniks, Omera Zuberovića 22, Ulcinj.

- Subjekti:

1. Komunalna služba opštine Ulcinj

2. Rasadnici:

- Abedin Peraj, vlasnik, Bijela Gora bb, Ulcinj;
- Alilaj Hani, vlasnik, lokacija Štoj, Ulcinj,
- D.O.O. Ekoplant , Štoj, Ulcinj;
- Natura viva, naselje Kodre, Ulcinj;
- Fitofarma, bul. Skenderbeg bb, Ulcinj;
- Monte feniks, Omera Zuberovića 22, Ulcinj.

3. Hoteli

4. Vrti centri

5. Fizička lica

6. Cvjećare

Držaoci osjetljivog bilja (palmi) dužni su:

- da vrše vizuelne preglede osjetljivog bilja (palmi) i da u slučaju sumnje na prisustvo štetnog organizma, a naročito tokom rezidbe, odmah obavijeste Fitosanitarnu upravu i/ili fitosanitarnu inspekciju. Kontakt: +382 20 621 111; fitosanitarnaupravacg@t-com.me;
- da za vršenje zdravstvenih pregleda osjetljivog bilja (palmi) od strane odgovornih i/ili ovlašćenih lica i fitosanitarne inspekcije obezbijede sve potrebne uslove;

- **Fitosanitarne mjere**

Odgovorna lica, ovlaštena lica i fitosanitarna inspekcija sprovode propisane fitosanitarne mjere u skladu sa Pravilnikom o fitosanitarnim mjerama za spriječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) ("Službeni list CG", broj 54/12):

PREVENTIVNE MJERE

Hemijske mjere

Sve palme je potrebno istretirati insekticidima (aktivne materije: dimetoat, hlorthirifos, neonikotinoidi) uz poštovanje upustava za primjenu.

Tehnička upustva za hemijsko tretiranje

- izvodi se tretiranjem palmi, naročito lisne rozete i mladog lišća;
- upotrijebiti odgovarajuće prskalice (atomizere) koje daju jak mlaz koji dospijeva u vršne djelove lisne rozete;
- tretmane ponavljati u intervalima od 21 do 30 dana;
- tretiranje vrši lice koje je stručno osposobljeno za rukovanje i upotrebu pesticida;
- tretiranje nadgleda lice odgovorno za zdravstvenu zaštitu bilja.

Mehaničke mjere

- prilikom rezidbe staviti foliju ispod palme i izvršiti pregled svih orezanih grana u cilju utvrđivanja prisustva štetnog organizma;
- orezane grane sakupiti i bezbjedno uništiti;
- rasadnicima sa osjetljivim biljem preporučuje se obezbjeđivanje fizičke zaštite osjetljivog bilja (mreže sa odgovarajućim dimenzijama).

Biotehničke mjere

Postavljanje feromonskih klopki

Ovlašteno lice postavlja i pregleda feromonske klopke. Feromoni koji se koriste za praćenje su gregacijski odnosno privlače jedinke oba pola. Postavljanje klopki se vrši naročito u blizini granice zaraženog područja. Broj klopki zavisi od broja palmi i njihovog rasporeda na terenu. Pregledi klopki se vrše u intervalima od 10 do 15 dana.

Zabrana kretanja osjetljivog bilja

Fitosanitarni inspektor zabranjuje premještanje osjetljivog bilja.

Agrotehničke mjere

Gajenje drugog bilja koje nije domaćin *Rhynchophorus ferrugineus* u zamjenu za osjetljivo bilje.

Održavanje osjetljivog bilja u dobrom fiziološkom i zdravstvenom stanju.

Izbjegavati orezivanje listova palmi u toku vegetacije (aktivan rast), jer rezovi privlače ženke kao mjesta za polaganje jaja, a rezidbu obavljati od sredine decembra do sredine februara.

Monitoring

Praćenje i utvrđivanje prisustva štetnog organizma vrši se u period od tri godine. Fitosanitarna uprava u sklopu Programa fitosanitarnih mjera donosi i poseban program koji podrazumijeva:

- vizuelne zdravstvene preglede osjetljivog bilja koje vrše fitosanitarni inspektori i ovlašćena lica najmanje dva puta godišnje u periodu od februara do novembra o čemu obavještavaju Fitosanitarnu upravu;
- zdravstveni pregled osjetljivog bilja u rasadnicima i prodajnim mjestima (vrtni centri i cvjećare) vrše fitosanitarni inspektori četiri puta godišnje u periodu od februara do novembra o čemu obavještavaju Fitosanitarnu upravu. Obavještenje sadrži promjenu podataka o vrstama, broju, porijeklu, starosti i velični osjetljivog bilja;
- postavljanje klopki sa feromonima u cilju hvatanja imaga štetnog organizma postavlja i kontroliše ovlašćeno lice o čemu obavještava Fitosanitarnu upravu. Obavještenje sadrži podatke o broju postavljenih klopki, lokacijama i rezultatima pregleda klopki;
- sve sumnjive larve, kokone, lukte i odrasle jedinke sakupljaju se u staklenu ili plastičnu posudu koja se dobro zatvara i koja je napunjena 70% alkoholom (etanol), radi determinacije, prebrojavanja, mjerenja veličine, utvrđivanja stadijuma razvoja i uništavanja;
- odgovorna lica Fitosanitarne uprave – Odsjek zdravstvene zaštite bilja:
 - mr Tamara Popović;
 - Gordana Fuštić, dipl. inž.;
 - Maja Petrović, dipl. inž.
- odgovorna lica Uprave za inspekcijske poslove:
 - glavni fitosanitarni inspektor;
 - fitosanitarni inspektori.
- ovlašćena lica Biotehničkog fakulteta, Fitosanitarna laboratorija – entomološka laboratorija:
 - prof. dr Snježana Hrnčić, entomolog;
 - dr Sanja Radonjić, entomolog.
- u sprovođenju monitoringa učestvuju držaoci bilja i Savjetodavna služba u biljnoj proizvodnji;
- lokalne jedinice samouprave;
- gradsko zelenilo.

INFORMACIJE

- izrada karte sa označenim mjestima prisustva;
- štampanje flajera;
- obavještenja putem sredstava javnog informisanja (radio, televizija, novine i sl.)
- sastanci sa ciljanim grupama;
- komunikacija odnosno periodični tehnički sastanci sa fitosanitarnim inspektorima i drugim osobljem;
- čuvanje podataka i drugo.

RIZICI

- neciljani uticaji na palme (fitotoksičnosti i sl.);
- neciljani efekti na floru i korisnu faunu;
- pojava rezistentnosti;
- mogući uticaj na okolinu naročito u urbanim dijelovima i drugo.

ODGOVORNOST

Fitosanitarna uprava

- implementacija Zakona o zdravstvenoj zaštiti bilja ("Službeni list RCG", broj 28/06 i „Službeni list CG”, broj 28/11);
- povezivanje i koordinacija sa drugim državnim organima, relevantnim organizacijama, ustanovama i drugim licima koja obavljaju poslove zdravstvene zaštite bilja;
- pripremanje i slanje izvještaja, analiza, informacija i drugih materijala u vezi sa pojavom i širenjem štetnog organizma, u skladu sa propisima, međunarodnim ugovorima i sporazumima iz oblasti zdravstvene zaštite bilja.

Fitosanitarna inspekcija

- pregleda bilje, biljne proizvode i objekte pod nadzorom i nalaže fitosanitarne mjere za sprječavanje pojave, otkrivanje, suzbijanje i iskorjenjivanje štetnih organizama.

Biotehnički fakultet

- laboratorijska ispitivanja bilja, biljnih proizvoda i objekata pod nadzorom zbog dijagnostikovanja štetnih organizama sa Lista I.A, II.A, I.B i II.B i drugih štetnih organizama koji nijesu utvrđeni listama;
- procjena potrebe sprovođenja preventivnih mjera i mjera suzbijanja štetnih organizama;
- sprovođenje istraživanja u oblasti zdravstvene zaštite bilja;
- pružanje naučnih činjenica i informacija o štetnom organizmu.

INFORMACIJE O CRVENOM SURLAŠU PALMI *Rhynchophorus ferrugineus*

Osnovne informacije

Rhynchophorus ferrugineus - crveni surlaš palmi potiče iz južne Azije, gdje uzrokuje velike štete na kokosovoj palmi. Iz tog područja se proširio prema zapadu velikom brzinom sredinom osamdesetih godina.

Pojava na području EPPO (Evropsko-mediteranska organizacija za zaštitu bilja) regije:

- 1992. Egipat;
- 1996. Španija;
- 1999. Izrael i Jordan;
- 2004. Italija;
- 2005. Turska;
- 2006. Kipar, Grčka i Francuska;
- 2008. Maroko;
- 2009. Gruzija, Albanija i Slovenija;
- 2011. Hrvatska, Tunis.

Štetni organizam se na velike udaljenosti širi sadnicama palmi. Na male udaljenosti širenje je moguće letom odraslih. Brzom širenju ovog štetnog organizma pogoduje intenzivna međunarodna trgovina sadnim materijalom.

Status

EPPO

Rhynchophorus ferrugineus je od 2005. godine na EPPO A2 karantinskoj listi.

EU

Propisan Odlukom Komisije 2007/365/EC od 25.maja 2007. godine.

CRNA GORA

Pravilnik o fitosanitarnim mjerama za spriječavanje unošenja, širenja i suzbijanje *Rhynchophorus ferrugineus* (Oliver) ("Službeni list CG", broj 54/12).

Osjetljivo bilje

Osjetljivo bilje je bilje, osim plodova i sjemena, koje u osnovi stabla ima prečnik preko 5 cm i pripada sljedećim vrstama:

Areca catechu, *Arecastrum romanzoffianum* (Cham) Becc, *Arenga pinnata*, *Borassus flabellifer*, *Brahea armata*, *Butia capitata*, *Calamus merillii*, *Caryota maxima*, *Caryota cumingii*, *Chamaerops humilis*, *Cocos nucifera*, *Corypha gebanga*, *Corypha elata*, *Elaeis guineensis*, *Howea forsteriana*, *Jubea chilensis*, *Livistona australis*, *Livistona decipiens*, *Metroxylon sagu*, *Oreodoxa regia*, *Phoenix canariensis*, *Phoenix dactylifera*, *Phoenix theophrasti*, *Phoenix sylvestris*, *Sabal umbraculifera*, *Trachycarpus fortunei* i rodu *Washingtonia* spp.

Taksonomsko mjesto

Klasa: Insecta

Red: Coleoptera

Familija: Curculionidae

Vrsta: *Rhynchophorus ferrugineus* (Olivier, 1790)

Sinonimi:

Calandra ferruginea Fabricius, 1801

Curculio ferrugineus Olivier, 1790

Rhynchophorus signaticollis Chevrolat, 1882

Biologija

Odrasli insekti mogu da lete na velike udaljenosti i mogu naći biljke domaćine na širokom području. Ranija istraživanja (još iz 1920. godine) ukazuju na osobinu *Rhynchophorus ferrugineus* da detektuje pogodna mjesta za razmnožavanje na udaljenosti od 900m i više. Odrasle jedinke aktivne su tokom dana i noći, iako većinom lete i kreću se danju. Privlače ih odumirući ili oštećeni dijelovi palmi, ali je moguće da i neoštećene palme budu napadnute.

Mužjaci izlučuju feromon koji privlači surlaše na okupljanje i grupisanje na oštećenim stablima. Razmnožavaju se polnim putem. Parenje se odvija tokom čitavog dana, pri čemu se mužjaci i ženke pare u nekoliko navrata.

Ovipozicija traje oko 45 dana i uglavnom je ograničena na mekše dijelove palme kao što su oštećenja na deblu ili na lisnim peteljka. Na odabranom mjestu ženka surlicom buši rupu u koju polaže nekoliko jaja, nakon čega zatvori rupu i živi još desetak dana. U prosjeku polaže 200 jaja. Embrionalno razviće traje oko tri dana.

Larva se hrani u unutrašnjosti palme bušeći hodnike u mekom tkivu (lisna rozeta, osnova peteljki lista i gornji dio debla) mada mogu praviti hodnike i u deblu mladih palmi i u trulom tkivu. Svojom ishranom larve stvaraju masu od sažvakanih biljnih vlakana i biljnog soka koja ispunjava hodnike. Larva se razvija od 36 do 78 dana.

Nakon završenog razvića larva od suvih biljnih vlakana formira ovalni smeđi kokon.

Stadijum lutke traje od 12 do 20 dana, a formirani imago ostaje u kokonu još četiri do 17 dana u kom periodu dostiže polnu zrelost (Hutson, 1933). Imago živi dva do tri mjeseca.

El Ezaby (1997) je utvrdio je da crveni surlaš palmi u Egiptu ima tri generacije godišnje, pri čemu je za razvoj prve (najkraće) potrebno 100,5 dana, a za razvoj treće (najduže) 127,8 dana. Generacije se međusobno prepliću tako da se u jednoj palmi istovremeno mogu naći svi stadijumi razvića.

U pravilu se ne preseljava na drugu palmu sve dok ima dovoljno hrane.

Štete i simptomi napada

Iako su prvi znaci napada karakteristični, teško ih je uočiti. Pojavljuju se u vidu rupa pri osnovi listova (uz pojavu „piljevine“) gdje se mogu naći i lutke surlaša. Rozeta palme nepravilno raste, stariji listovi se objese. Rast rozete palme nepravilan je, stariji listovi se objese i krošnja dobija tipičan izgled „kišobrana“. Simptomi napada se mogu zamijeniti sa stresom izazvanim sušom (uvenuće i žućenje).

U osnovu u unutrašnjosti napadnutih listova mogu se vidjeti hodnici koje prave larve i mogu biti dugi i do 1 m. Palma može biti uništena u potpunosti i bez vidljivih spoljašnjih simptoma napada. Iako se u svijetu sprovode detaljna istraživanja još uvijek ne postoje pouzdane metode za rano otkrivanje napada.

Metode praćenja prisustva obuhvataju:

1. vizuelne preglede:
 - osnove listova palmi na kojima se pojavljuju rupe i "piljevina" uslijed ishrane larvi sa simptomom obješenih listova „kišobran“, pojava žućenja i venuća;
 - rozete palmi gdje se pojavljuju rupe i koja nepravilno raste;
 - debla u kojima se pojavljuju rupe i izgrizena biljna vlakna;
 - krošnje palme gdje se mogu uočiti odrasle jedinke i najstarije larve;
 - presječenog debla gdje se mogu vidjeti hodnici;
2. postavljanje feromonskih i hranidbenih klopki:
 - feromoni koji se koriste u klopama su gregacijski i privlače jedinke oba pola dovodeći tako veći broj jedinki u klopku;
 - mogu da se koriste zajedno sa sa hranidbenim atraktantima kao što je šećerna trska, datula;
3. uzimanje uzoraka:
 - larvi, kokona, lukti i odraslih jedinki koje se nađu na palmi ili uhvate u klopama:
 - uzorak larvi, kokona, lukti i odraslih jedinki se stavlja u staklenu ili plastičnu posudu koja se dobro zatvara koja je napunjena 70% alkoholom (etanol);
 - uzorci se dostavljaju u ovlašćenu laboratoriju radi determinacije.

Fitosanitarni rizici

1. pojačan nadzor u obilježenom području;
2. redovnim posebnim nadzorom na teritoriji Crne Gore u cilju sagledavanja mogućeg prisustva;
3. ispitati izvor infestacije i moguće načine širenja uključujući:
 - mjere zabrane premještanja osjetljivog bilja u obilježenom području;
 - u slučaju sumnje na pojavu štetnog organizma van granice obilježenog područja, takođe se primjenjuje mjera zabrane premještanja osjetljivog bilja do dobijanja potvrda o prisustvu;
4. određivanje obima rizika infestacije kao posljedice unošenja osjetljivog bilja kroz putnički saobraćaj i shodno rezultatima analize rizika uključivanje svih odgovornih institucija u vezi sa unošenjem sumnjivih pošiljki osjetljivog bilja (Uprava Carina, MUP);
5. biljni materijal nad kojim se vrši eradikacija;
6. zemljište ispod palme;
7. odrezani djelovi.

Ovaj akcioni plan će se mijenjati i ažurirati prema potrebi.

Ovaj akcioni plan stupa na snagu danom objavljivanja u "Službenom list Crne Gore".

Broj: 323/12-0601-1467/3

Podgorica, 27. novembra 2012. godine

Ministar,
Tarzan Milošević, s.r.